

CRONICA PLASTICĂ.

FRAGMENTE DINTR'O SCRISOARE...

Tatu-meu, strănepot de vechi răzeși Moldoveni, nu mi-a lăsat avere mai mare decât vorba asta: „*tot ce este agoniseală (sau răsplată) care nu-și are obirșia în dreapta și cinstita strădanie a minelor ori a minții tale — e furtișag*”.

Copilașul care fură păpușa cu sfoară dela zmeul vecinului de joacă; elevul de liceu care strigat la lecție, trage cu urechea la ce i se suflă din bancă, sau acela care copie la teză fără să roșească; sînt cu totii mici răsaduri de viitori mari hoși ai societății.

Că unii vor fi descoperiți și vor înfunda pușcăriile, iar alții se vor bucura mai departe de stima și încrederea tuturor—asta atîrnă de noroc, de împrejurări și de abilitatea căpătată, la unii încă din copilărie, de a ști să-și ascundă micile păcate, fără să se cutremure și fără să clipească.

Să fură pretutindeni, ca în codru. (E o banalitate să mai pomenim azi că hoțul de codru, care n'a jurat niciodată că e om cinstit, e incomparabil mai corect decât așa zisul „defraudator” al avutului public).

Există totuși un domeniu unde furtul — și mai ales furtul practicat din fragedă tinerețe — nu poate duce la nici un fel de succes. Dimpotrivă.

Acesta e domeniul *muncii artistice*.

Totul, aici, se clădește pe muncă, pe disciplină și pe *oroare de tot ce este „chiul”*.

Cine încearcă să-și facă educația artistică utilizînd găinăreștele trageri pe sfoară practicate în cursul secundar, va ajunge o detestabilă mediocritate, fără puțință de ridicare. Un ratat.

Am cunoscut, în tinerețile mele, elemente foarte „talentate” în care își puseseră mari nădejdi atît profesorii cît și familia. Erau socotiți viitoare glorie ale Neamului. Incetul cu incetul nu s'a mai auzit nimic de ei: s'au scufundat în mocirla în care se bălăcește vulgul.

Dece?

Fiindcă, odată intrați într'o școală superioară de Artă, nu s'au putut dezbăra de nenorocitele năravuri, de mentalitatea curentă că efortul la studii duce neapărat la timpenie și că un băiat „intelligent” poate căpăta nota de trecere și fără să „tocească”... etc.

Ei nu și-au dat seama că un *viitor* artist nu este decât un instrument imperfect, care trebuie șlefuit cu deosebită atenție și răbdare *ca să poată suna frumos și original*.

Șlefuirea aceasta și-o desăvîrșești *tu singur* muncind din greu, onest și fără curmare.

Frauda n'are ce căuta aici... E catastrofală.

De cînd sînt însărcinat cu conducerea *Academiei de Arte Frumoase* din capitala Moldovii, multe mi-a fost dat să văd—și să întrevăd.

În primul rînd, mi-am dat seamă că această Instituție de specială disciplină nu este deloc cunoscută pe cuprinsul țării, ori mai bine zis: cunoscută anapoda.

E, totuși, una din cele mai vechi și serioase așezăminte de cultură, (În curînd împlinește o sută de ani dela întemeierea ei) avînd aceeași origină ca și Academia Mihăileană...

Faptul se datorește, dintru început, titlaturii ei exotice: „*Belle-Arte*”!

Botezată, astfel, pe italienește, (poate ca un omagiu adus renașterii și cetății Roma), ea a rămas în mijlocul poporului nostru fără răsunset adînc și clar—fără tîlc.

Chiar astăzi, cînd i se spune pe romînește: „*Artele Frumoase*”—mulți încă se mai întrebă dacă această Academie e una și același cu Academia de Muzică și Artă dramatică...

I s'ar fi putut spune așa de limpede: *Academia de Pictură, Sculptură și Gravură* — fără să mai cochetăm și să ne mai fudulim cu vorbe umflate, cari îndeobște, produc confuzii...

Și confuziile s'au produs, chiar în capul oficialității, care urma să privegheze la organizarea — cu rezultate spornice — a acestei instituții.

Nu s'a priceput nici odată hotărît ce se urmărește prin Academia de Arte Frumoase:

Fabrică de profesori pentru cursul secundar, ori

Perfecționarea talentelor plastice?

Dovadă e „regulamentul” acestei Academii, care, cu foarte puține schimbări, a rămas același ca și acum aproape o sută de ani... Un haos!

Ne este greu să pricepem cum nu s'a găsit — în atîta amar de vreme — un singur Ministru al Educației (sau al Artelor) care să-și fi pus net problema aceasta, de o covîrșitoare greutate pentru *ființa spirituală* a neamului românesc?

Dar oamenii noștri politici...

Un lucru este clar ca lumina zilei:

Cele două Academii de Arte Frumoase, singurele pe care le avem pe tot cuprinsul Patriei (una la București și alta la Iași), au un dublu scop:

1. ...să formeze o serioasă falangă de artiști, trecînd tinerile talente prin toate treptele disciplinei plastice; și

2. Să selecționeze, *dintre aceste elemente*, pe acele care se vor dovedi demne a pătrunde în corpul didactic secundar prin *cultura* și seriozitatea lor.

Marea și neiertată greșală a conducătorilor noștri, de până acum, a fost aceea că au socotit învățămîntul desenului în Școală, ca un fel de *passetemps*, (ca o „*dexteritate*”, cum oficial, i se spunea până mai dăunăzi) iar profesorul de desen tratat (și salariat) *în chip jignitor*.

Consecință logică: după absolvirea Artelor Frumoase, nu se prezentau la examenul de capacitate pentru profesorat decît ciurucurile, adică numai acei studenți care nu se puteau bizui să înfrunte viața, exercitînd liberi profesiunea de artiști plastici.

În toate țările din lume (vorbim de țările cu autentică civilizație și cultură) profesorul de desen e un factor de o neprețuită importanță.

El este — alături de profesorii de fizică, chimie și mecanică — plămăditorul uriașei organizații industriale, în ritmul căreia trebuie să pornim și noi dacă dorim cu tot dinadinsul, să nu mai fim sclavii străinilor.

.....

Nu putem poseda un *corp tehnic* serios, pe care să ne sprijinim în eforturile noastre de renaștere economică, dacă nu avem la bază, o vrednică armată de profesori de desen, entuziaști, luminați și *artiști*.

.....

lefinătatea, rezistența și *estetica*: iată preocupările marelui industriei mondiale.

.....

În salbatică izolare unde imi petrec vacanța, am primit o sumedenie de scrisori, care în esență, cuprind cam aceleași îngrijorări.

Părinți, din toate colțurile țării, mă ispitesc să afle ce condiții se cer tinerilor ca să pătrundă în Academia de Arte Frumoase, câți ani trebuie să urmeze și ce se întâmplă, cu odraslale lor, după absolvire...

Unii—în durerea și naivitatea lor—mă întreabă categoric: „...și cam cu câtă leafă sînt retribuțiți, după terminarea școlii?...”

Bieții părinți!...

Am răspuns la fiecare în parte, cît mai explicit și după caz.

.....

Spre deosebire de atâtea alte școli, Academii de Arte Frumoase nu urmăresc să scoată lefegii. Ci oameni de inițiativă, crescuți în cultul muncii.

Acela dintre tineri, care nu-i pătruns de acest ideal de viață n'are ce căuta aici.

În Academia noastră intră cine vrea... și iese cine poate, și cine merită. Singură munca și disciplina îi selecționează.

Că vor ajunge mai tîrziu, liberi profesioniști, ori profesori asta atîrnă de freamătul lor lăuntric și de dorința lor de creație.

Pe tîrîmul didactic poți fi tot așa de mare creator ca și un artist al daltei sau al pensulei.

.....

Poate vor mai trece, peste capul nostru, multe decenii pînă ne vom lămuri că învățămîntul artistic, în școală, desăvîrșește copilul—afinîndu-i toate facultățile.

Disciplina artistică este mult mai fină și mai complexă decît o bănuiește vulgul... Ea lucrează, pe toate fațetele sufletului — și ale inteligenței — deodată și indelebil.

.....

Dragă prietene, stau și mă gîndesc în decorul acesta salbatic, în care m'am refugiat ca un sihastru: dacă, încă de acum cincizeci de ani, (adică de cînd am început a maimușări mai „serios” organizarea învățămîntului public) am fi avut la conducerea treburilor școlare, nu avocați, medici, ingineri ori veterinari — proveniți din cluburi politice — ci personalități cu sufletul afinat prin artă (adică fără înfricoșătoare *viduri spirituale*)... alta ar fi fost pînă astă-zî compoziția duhului neamului românesc.

Cîți cretini, cu sufletul uscat, n'au fost miniștri, secretari generali,

directori generali și inspectori pe timpul cînd bietul Eminescu (făuritorul Artei și Naționalismului românesc) a fost umilit într'un mizerabil post de revizor școlar, la subordinea altor pleșcari și găgăuți !...

Astăzi, un Arghezi și un Topîrceanu sînt quasi oficial măturați din cărțile de citire ale copiilor noștri, ca niște nevrednici pîngăritori de limbă și spurcători ai moralei !...

Doamne !... oare pe ce lume trăim ? Și de ce ne-a fost scris să viețuim într'un veac haotic ?

N. N. TONITZA.

P. S. Îmi scrii de fetița (pardon : „domnișoara” fiica mamei) că a reușit frumos la bacalaureat ; „toată lumea” zice că e burduf de talent, și că vrei s-o prezinți la concurs, pentru a pătrunde în Academia noastră.

Că „toată lumea” e de părere că are talent, asta ne interesează foarte puțin. Aproape de loc.

Fiindcă „toată lumea” confundă „talentul” cu abilitatea manuală, ceiace este cu totul altceva.

De multe ori un june prea abil poate să fie tocmai contrariul de ceiace noi numim un *talent*.

Talentul este o calitate mult mai adîncă și care se dezvoltă pendelete, și adeseori, penibil.

Un abil *poate mai mult decît simte*.

Un talent *simte mai mult decît poate exprima*.

Abilul este oricînd, foarte încîntat de ceiace face.

Un talent este veșnic nemulțumit de ceiace face, și, deaceia, năzuiește să se exprime din ce în ce mai vecin *cu sufletul lui*.

Dintre abili se recrutează, îndeobște, acei ce vor rămîne toată viața lor niște diletanți, adică niște *pierdevară* și încurcă lume. Arta nu-i pasionează. Ea este, pentru ei un amuzament. Și tot ce este amuzament, evită efortul.

Nu vreau să spun prin toate acestea, că în artă, nu se cere abilitate. Adică *ușurința* de a te exprima, *posedarea meșteșugului*. Mai cu seamă cînd te-a înzestrat Dumnezeu cu acel duh sfînt, care te face să vibrezi la tot ce vezi, și să împărtășești semenului — *ca să te înțeleagă* — vibrația ta lăuntrică, sporindu-l, astfel sufletește și pe el.

Pe talent îl recunoști, în primul rînd, după febra lui de muncă, după dragostea lui pentru meserie.

Se trezește din somn cu gîndul la această meserie, *a lui* ; se culcă gîndind la ea ; lecturile, ca și visurile lui, se învîrt tot în jurul ei. Nimic și nimeni nu-l poate smulge din această obsesie : *perfecționarea propriilor mijloace de exprimare*.

Dacă fetița ta are acest *exclusiv* neastîmpăr, cu siguranță că e înzestrată cu talent și face să intre pe porțile Academiei de Arte Frumoase.

Dacă nu...